

4. Fossil őz (*Cervus capreolus* L.) — maradvány a köpeczi lignitből. (A szakosztály f. évi február 6-án tartott ülésén bemutatta és ismertette Dr. Koch Antal.) Ezen kövület a sepsi-szent-györgyi székely nemz. múzeumé, Greguss J. ur ajándéka, s közelebbi megvizsgálás végett a múzeum őre Vasady N. Gyula ur — volt szíves azt beküldeni. Az állatmaradvány egy 1.5 centim. vastag lignitlemez felületén látható, abba félig benyomódva; miből következtethető, hogy a lignitet alkotó növényekkel együtt egy időben ülepedett le s mivel a lignitlepel Köpeczen és Barothon Herbich tanúsága szerint congeria képletű, fossil emlőstünk is ezen korból való. A csontok szenes anyaggal beivódván, barna színt vettek fel, a fogzománcz pedig kékes-szürke színűvé vált, de megtartotta eredeti fényét.

A maradvány egy alsó bal állkapocs töredéke, úgy hogy az állkapocs és a fogak külső fele nyomódott a lignitbe, a belső fele pedig szabadon kiáll. Az állkapocsnak csak apró töredékei hevernek keresztül-kasul a benyomásnak helyén, a benyomásból azonban világosan kivehetők annak alakja és nagysági viszonyai. A meglevő állkapocs töredék még 11 cm.-nyi. A fogakból csupán 5 zápfog van meg, egy hatodiknak csak helye és töredékei láthatók: megvan a három előzápfog, de a harmadik csak töredékesen, a hátsó zápfogak közt az 1-ső hibázik, a 2-dik és 3-dik teljes. A fogak gyökerei többé kevésbé sértve és csonkítva szintén láthatók még.

Az állkapocs mellső feléből a metsző fogakat tartalmazó rész hiányzik, de a szemfog helyét pótló hézag látható már, s innen kezdve a fogsor végéig igen éles a benyomása, kivált a fogaké; az állkapocs felszálló részének benyomata kevésbé világos már s az ízületi vége éppen elmosódott. Az állkapocs fölött egy kihullott fognak benyomása s az alatt balra az állkapocs letörött részeiből töredékek is feltűnnek még.

Az állkapocs nagysági viszonyai, a zápfogak alakja és szerkezete azonnal az őzre emlékeztetett, a mint ennek Ertesitőnk mult évi folyamában, a term. tud. szak. lapján kifejezést is adtam. A pontos összehasonlítás és a mérések, miket a kövült maradványon és az állattani intézet az egy kifejtett őzkoponyáján tettem, teljesen meggyőztek abban, hogy előleges meghatározásom helyes volt. Méréseim eredményei a következők:

kezésemre, nem tudom, hogy vannak-e leírva felső harmadkori rétegekből való fossil őzfélék; csupán egy fajt találtam felemlítve H. v. Meyer által (Die fossilen Zähne und Knochen von Georgensmünd in Bayern. Frankfurt am. M. 1834.), s ez a *Cervus nanus* Kaup. az eppelsheimi felső harmadkori homokból, de miután ennek eredeti leírásához és ábrájához nem juthattam, nem tudom mennyire hasonlít a köpeczi lelethez. Ezért egyelőre a köpeczi leletet csak *Cervus capreolus fossilis* névvel vezethetem be az irodalomba.

5. Mastodon arvernensis Croiz. zápfoga Bardóczról. (A szakosztály f. évi február 6-án tartott ülésén bemutatta és ismertette *Dr. Koch Antal*). Ezen érdekes kövült emlős foga a sepsi-szt.-györgyi székeley nemzeti muzeumé, honnan azt tanulmányozás végett nevezett múzeum őr *Vasady N. Gyula* úr volt szives beküldeni. A mi a fog megtartási állapotát illeti, az kielégítőnek mondható, a korona zománca itt ott repedéseket mutat, a gyökerek alja töredezett. A zománcz alsó része fekete, a korona csücskök végei sárgás és szürkésfehérbe átmenők; a gyökerek rozsdásbarna színűek, itt ott odatapadó barnavaspor is látható, sőt a koronán is mutatkoznak itt ott vasoxydhydráttól eredő rozsdás foltok. Eből a következik, hogy a fog oly rétegben volt eltemetve, melyből vastartalmú oldatok hatoltak bele és járták át. Mivel Bardócz és Füle háttárában a congeria képletű üledékek barnavasérc telepet tartalmaznak, nem lehetetlen, hogy ezen telepben vagy annak közelében találtatott ezen fog. Miután közelebbi lelőhelye adva nincsen, ezen gyanítás egyelőre pótolhatja annak hiányát.

A fog, úgy tetszik nekem, a felső jobb állkapocs utolsó zápfoga, úgy hogy e szerint a korona csücskeinek belső fele mélyen, külső fele pedig jóval kevésbé le van majszolva, tehát a majszolás okozta kopás kívülről befelé igen ferde szögű. Ezen egyoldalú tetemes kopás tehát nemcsak kinőtt, sőt koros állatra is utal. A lekopási felületeken a zománczrétegnek erősen redős szerkezete jól feltűnik, mely a csücskök felületén, különösen azok alja felé, hol azok a használat által kevésbé kophattak, s főképpen a csücskök közötti mély völgyeletekben, lefutó mély barázdák alakjában mutatkozik. Ha hozzá vesszük ehhez még, hogy a páros csücskök meglehetősen váltakoznak (alterniren) is, úgy kétségtelennek látszik, miszerint a kérdéses fog a *Mastodon arvernensis Croizet et Jo- bert* fajtól származik.